

TEŞVİK KREDİLERİNİN TÜRLERİ ve YATIRIMLARA ETKİLERİ

M. Ali MORDOĞAN

1.GİRİŞ

Bir sabit sermaye yatırım önerisi olarak, yatırım projelerini hazırlama ve değerlendirme gerekliliği aslında yatırım kavramının makro açıdan bir ülke ekonomisinde ve mikro açıdan da bir işletmenin yaşamında oynadığı önemli rollerden kaynaklanır. Ekonomik büyümenin temeli olan yatırımların çoğaltan ve hızlandıran etkileri vardır. Yatırımların çoğaltan etkisi, bir ekonomide yatırımlar için yapılan harcamaların kendilerinden daha fazla oranda milli gelirden bir artış sağlayacağını ifade eder. Hızlandıran etkisi ise, yatırım harcamalarının dolaylı olarak yeni yatırımları hızlandıracağını belirtir.

Yatırım projelerinin değerlendirilmesi birey açısından ticari değerlendirme olarak yapılabileceği gibi toplumun amaçları ve menfaatleri doğrultusunda bir toplumsal değerlendirme olarak da yapılabilir (Saryaslan,1994. s.37). Yatırımların olumlu ve verimli alanlarda gerçekleştirilmesi hem işletmenin hem de işletmelerin içinde bulunduğu sektörün devamlılığını olumlu yönden etkileyecektir .

Şimdiye kadar yapılan çalışmalar endüstrilerin belirli bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu yoğunluk beraberinde bazı sorunları da taşır. Bunlar doğal kaynakların etkin kullanılmaması, işsizlik bölgesel kalkınma, ekonomik ve sosyal kalkınma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yatırımların tüm ülke düzeyine dağılımı sağlanarak, bölgeler arası farklılıklar aza indirilmekte ve kaynakların etkin kullanımının gerçekleşmesi istenmektedir. Ülkemizde yatırımları teşvik tedbirleri arasında zaman zaman kaynağı ve düzenleme şekilleri değişmekle beraber, koşulları iyileştirilmiş krediler yer almaktadır (Akgüç,1991,s.57). Bu krediler kanalıyla yatırımların istenilen bölgelere yapılması kolaylaşacaktır. Kredilerin maliyetleri ve geri ödeme koşulları diğer kredilere göre oldukça elverişlidir. Konunun incelenmesindeki amaç; teşvik kredilerin kullanım kolaylıklarının ve yatırımlara olumlu etkilerinin olduğunun belirtilmesidir.

Bu çalışmada teşvik kredilerinin amaçları türleri ve yararlanma koşulları ortaya konarak, AB ülkelerinde uygulanan kredilerle karşılaştırma yapılmaktadır. Bunlara ilaveten Türkiye ile AB ülkeleri arasında karşılaştırma yapıp ulusal ekonomiye katkılarını tartışılacaktır.

* Öğ.Gör.Mehmet Ali Mordoğan Mersin Üniversitesi MMYO.

2. Teşvik Kredileri ve Amaçları

Yatırımların belirli bölgelerde yoğunlaşması diğer bölgeleri olumsuz etkiler. Ülke ekonomisinin bir bütün olduğunu düşünürsek iki ayrı bölge ile karşılaşılır. Endüstriyel gelişmelerden yeterince yararlanan ve yararlanmayan, diğ er bir tanımla, kalkınmada öncelikli ve normal bölgeler olacaktır. Bölgesel farklılıkların temelinde yatan sorunlar dört ana başlık altında ele alınmaktadır (Uludağ,1986,s.245):

- Ekonomik ve sosyal kalkınma,
- İşsizlik,
- Bölgesel kalkınma ve
- Kıt kaynakların rasyonel dağılımı

Bu sorunların sadece kalkınmada öncelikli bölgelerde yaşanacağını varsaymak yanlış olacaktır. Normal bölgelerde yatırımların yoğunlaşması da bölgesel sorunlar yaratacaktır (Nurkse,1990,s.9). Bununla birlikte, diğer bölgelerden buraya emek ve sermaye akışı süregelir. İşte bu akışı durdurmak için kalkınmada öncelikli yörelere yatırım yapmak akla gelen ilk çözüm olarak görülmüştür. Yatırımlar 1980'li yıllara kadar kamu ağırlıklı olarak sürerken, daha sonra özel girişimcilerin göreceli olarak gelişmemiş veya özel önem taşıyan yörelere yatırım yapması istenmiştir. Özel girişimcilerin yatırımlarını kalkınmada öncelikli bölgelere yapmaları için, özendirme önlemleri içinde, **teşvik kredileri** yatırımcılara verilmektedir. Bir yatırımcının yatırım kararı almasında bölgesel faktörler gündeme geldiğinde, alınacak kredinin maliyeti düşük olmasından dolayı etkili olmuştur. Teşvikli Krediler konusunda yapılan çalışmaların temel amacının bölgeler arası dengesizliğin azaltılmasına yönelik olduğu bilinen bir gerçektir. Buradaki amaç sadece bununla kalmayıp, kaynakların etkin dağılımını sağlamak,nitelikli girişimci sağlamak ve ekonomik kalkınmayı sağlamaya da yöneliktir.

Bu yoğunlaşma ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bölgeler arası sorunları ve ekonomik gelişmeyi hızlandırmak için kaynakların etkin kullanımı bir zorunluluk olmaktadır. Bu farklılıkların zaman içinde minimum düzeye indirilmesi hedeflenmektedir. Zira jeo-politik nedenlerden dolayı tümüyle yok edilmesi mümkün görülmemektedir. Yalnız mevcut durumun aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

Bölgeler arası eşitsizliğin çözümü için ilk akla gelen yanıt yatırımların bu yörelere kaydırılmasıdır. Fakat bu sorunun sadece bir yüzüdür .Bu yatırımların kimler tarafından ve nasıl yapılacağına da karar verilmelidir. Yatırımlar, kamu ve özel sektörün birlikte hareket etmesi ile mümkün olacaktır. Özel sektörün yatırımlarını anılan bölgelere kaydırılması için, yatırımların özendirici olması gerekir. Yatırımlara verilen teşvik kredileri de birden fazla nedeni içermektedir. Yatırım projeleri konusunda veya kredi

değerleme ile ilgili kaynaklara bakıldığında genellikle aynı konularda bileşilebileceği görülebilir. Bunlardan başlıcalarını şöyle özetlemek mümkündür:

- Para ve kredi piyasasındaki yetersiz gelişmeler,
- Yatırım ve üretim olanaklarının yetersizliği,
- Bölgeler arası dengesizlik ve işsizlik sorunu,
- Doğal kaynaklardan yeterince yararlanmak,
- Yatırımcıların yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaması,
- Ekonomik planlamanın etkin hale getirilmesi,
- Özel sektörün ekonomiye etkin katılımını sağlamak,
- Yatırım maliyetlerini düşürerek karlılığı artırmak,
- Yatırım için gereken finansal kolaylılığı sağlamak,
- Uluslararası rekabeti azaltmak.

Kalkınmada öncelikli bölgelere verilen teşvik kredileri, kamu bankaları aracılığı ile verilmektedir. Bu krediler, diğer sanayi kredileri ile karşılaştırıldığında kredi faizlerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde bu teşvik kredileri genellikle Türkiye Kalkınma Bankası tarafından yatırımcılara verilmektedir. Krediler iki değişik yolla yatırımcıya sunulmaktadır. Direkt ve dolaylı yardımlar. Direkt yardımlar, nakit krediler olarak adlandırılırken, dolaylı yardımlar da kredi ile birlikte verilen ek finansal kolaylıklardan oluşmaktadır. Bunlar: yatırım indirimi, dış alım kolaylıkları veya bazı alımlardan iadelerdir. Kredilerin amacı başlangıçta da belirttiğimiz gibi yatırım maliyetlerini aşağıya çekerek, yöreye yapılacak yatırımın karlılığını yükseltmektedir.

3. Teşvik Kredilerinin Türleri ve Yararlanma Koşulları

Ülkemizde uygulanmakta olan teşvik kredileri aşağıdaki kaynaklardan karşılanmaktadır (TKB. 1994.s.8).

A-Kur Garantili Döviz Kredileri

- a- Chartered West Kaynaklı Krediler.
- c- İslam Kalkınma Bankası Kiralama/Taksitli
- b- Generale Bank Kaynaklı Kredi. Satış Kredisi.
- d- Swiss Bank Corporation Kaynaklı Kredi.

B.Kur Garantisiz Döviz Kredileri.

- a- KFW Kaynaklı Kredi (Kreditanstalt Für Wiederaufbau . Almanya).
- b- Swiss Bank Corporation Kaynaklı Kredi
- c- Bank of Tokyo Kaynaklı Kredi.

C. İç Krediler

- a- Kredi Özel Fonu II
- b- Kamu Ortaklığı Fonu Kaynaklı Krediler.
- c- Toplu Konut Fonu Kaynaklı Krediler;
- d- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kaynaklı Krediler
- e- Teşvik Fonu Kaynaklı Krediler

Bu kredilerden yararlanmanın başlıca ön koşullarından biri teşvik belgesi alma zorunluluğudur. Bununla birlikte özel önem taşıyan yöre veya sektöre yönelik olması gerekmektedir. Yatırım projesinin tutarı 1997 yılı itibariyle kalkınmada öncelikli yörelerde 6 Milyar TL. diğer yörelerde ise 10 Milyar TL. tutarında olmalıdır. Ayrıca Ar-Ge.ve çevre korumaya yönelik yatırımlar teşvik kredilerinden yararlanabilir. Fakat tarım ya da küçük ve orta ölçekli işletmelere verilen kredilerde bu miktar aranmayabilir. Kredilere ilaveten yatırım indirimi yada Katma Değer Vergisi kolaylığı gibi uygulamalar getirilerek yatırım maliyetleri azaltılmaktadır.

4. Avrupa Birliği Ülkelerinde Uygulanan Teşvik Kredileri

Avrupa ülkelerine baktığımızda da yatırımların istenilen bölgelere aktarılması için özendirme kredileri verilmektedir. AB ülkelerindeki krediler Hedef 1,2,3,4,5 diye adlandırılmıştır (European Investment Bank,1992.s.83). Hedef 1 kredileri göreceli olarak geri kalmış bölgelere verilmektedir. Bu bölgeler İtalya'nın Mezzogiorni Avusturya'nın kuzeyi ve Almanya'nın birleşiminden önceki doğu bölgesidir. Hedef 2, endüstriyel gelişmeye yönelik kredilerdir. Hedef 3 uzun dönemli istihdamı artırmaya yöneliktir. Hedef 4 yenileme ve verimliliği artırmaya yöneliktir. Hedef 5 kredileride tarymsal yatırımlara verilmektedir. Yatırımcılara verilen kredileri, ülkemizdekilerle karşılaştığımızda oldukça büyük benzerlikler olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kredilerin veriliş amaçları ile bizdeki kredilerin amaçları birbirine yakındır. Temel amaçlar bizde de olduğu gibi yörenin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Ülkemizde kredilerin veriliş amaçları başta incelenmiştir. Konunun finansal boyutlarına baktığımızda kredilerin, AB Ülkeleri ile büyük benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Ortak yönlerini şöyle özetlemek mümkündür.

- Büyük yatırım projelerine,
- Göreceli olarak geri kalmış bölgelere,
- İhracatı artırmaya ,
- Araştırma-Geliştirme ve
- Özel alanlarda kurulan işletmelere, yöneliktir.

Kredilerin tümünde faiz oranları, diğer tür kredilere oranla düşüktür. Sanayi veya tarım işletmelerine verilen krediler aynı fondan karşılanmamaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelere verilen kredilerle büyük işletmelere verilen krediler aynı fondan karşılanmamaktadır.

Türkiye’de sanayi kredilerini Türkiye Kalkınma Bankası finanse ederken AB Ülkelerinde ise Avrupa Yatırım Bankası bu görevi üstlenmiştir. Avrupa Yatırım Bankası aracılığı ile verilen özendirme kredilerinin maliyetleri diğer kredilere oranla düşüktür.

Bu uygulamalar aşağıdaki ilkelere uymalıdır (YKV,1994,s.21):

- a- Uygunluk İlkesi,
- b- Birlik boyutu,
- c- Sınırlı süreler ilkesi,
- d- Telafi edici açıklama ilkesi,
- e- Şeffaflık ilkesi,
- f- Faaliyet ilkesi.

Gerek AB ülkelerinde gerekse Türkiye uygulamalarında özendirme kredileri ile birlikte yatırımcıya direkt ve dolaylı yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca değişmez kural olarak Araştırma -Geliştirme projeleri hariç çoğu, göreceli olarak az gelişmiş yörelere yapılmaktadır.

Yatırım indirimi uygulaması yapan ülkeler (TOBB,1990.s.22)

- Fransa,
- Danimarka,
- Hollanda ve
- Yunanistan’dır.

Katma Değer Vergisi iadesi ise, İtalya ve Almanya’da yapılmaktadır. Bununla birlikte bazı ülkelerde verilen teşvik kredilerinin bir bölümü hibe edilmektedir. Örneğin; İtalya’nın Mezzogiorni bölgesine yapılan yatırımlara verilen teşvik kredilerinin % 50 ile % 75’i hibe edilmektedir. Kredilerin hibe oranı sadece Almanya’da KOBY’lere verilen kredilerde %4’ tür (KWF Kredileri, 1993,s.12).

5.Türkiye ile AB Ülkelerinde Uygulanan Teşvik Kredilerin Karşılaştırılması

Türkiye ile AB ülkelerini karşılaştırdığımızda teşvik kredileri açısından büyük bir farklılık görülmemektedir. Krediler direkt nakit olarak verilirken, bununla birlikte de ek kolaylıklar getirilerek yatırımcı dolaylı olarak finanse edilmektedir. Örneğin AR-GE alanlarında yapılan yatırımlarda verilen hibe oranı artmaktadır. Diğer alanlarda ise hibeden çok vergi ve ödeme kolaylıkları getirilmektedir. Fransa’da kredi kullanan yatırımcı medeni durumuna göre vergi vermektedir. Bu kolaylık dolaylı bir finansman

niteliği taşımaktadır. Verilen kredilerin kaynağı da yatırım tırune gşe değişmektedir. Örneğin; hayvancılık için verilen kredinin kaynağı ile sanayi için verilen kredinin kaynağı aynı değildir. AB lkelerinde de verilen krediler farklı fonlardan karşılanmaktadır. Türkiye’de KOPY’lere verilen krediler Halk Bankası tarafından karşılanırken, zirai krediler T.C.Ziraat Bankası’ndan karşılanmaktadır. Avrupa Birliği lkelerinde de aynı uygulamalar vardır. Su rnleri veya denizcilik alanında yapılacak kredinin kaynağı ile turizm alanında yapılacak yatırım aynı fondan karşılanmamaktadır. Bu uygulamalarla bizdeki uygulamaları karşılaştırdığımızda aşırı bir farklılık olmadığı gibi büyük benzerlikler içermektedir. Krediler direk nakit olarak verilirken, bununla birlikte de ek kolaylıklar getirilerek yatırımcı dolaylı olarak finanse edilmektedir. Örneğin AR-GE alanlarında yapılan yatırımlarda verilen hibe oranı artmaktadır. Diğer alanlarda ise hibeden çok vergi ve ödeme kolaylıkları getirilmektedir. Fransa’da kredi kullanan yatırımcı medeni durumuna gşe vergi vermektedir. Bu kolaylık dolaylı bir finansman niteliği taşımaktadır.

6. Teşvik Kredilerinin Ulusal Ekonomiye Etkileri

Teşvik kredilerinin ulusal ekonomiye etkileri üç alt başlık içinde incelenecektir. Bunlar Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’ya (GSYYH) etkileri, istihdama etkileri ve işletmelere etkileri olarak değerlendirilecektir. Genel olarak ulusal ekonomiye etkileri ele alındığında toplam yatırımların artış ve azalışına paralel olduğu görülebilir. Toplam sabit sermaye yatırımları 1994 yılında ‘‘5 Nisan Kararları ‘‘ olarak adlandırılan ekonomik önlemlerden dolayı azalmalar olduğu söylenebilir. Çünkü o yılda teşvik kredilerinin verililişinde büyük bir azalma olduğu bilinmektedir. Bu azalma toplam yatırımların içinde önemli bir paya sahip olduğundan istihdamda da bir azalma olmuştur.

6.1 Teşvik Kredilerinin GSYYH’ya Etkileri

Teşvik kredilerin ülkemizde verililişlerine yıllar itibarı ile baktığımızda, azalma ve artmasının GSYYH’ya etkileri belli olmaktadır. GSYYH ile toplam yatırım ve tüketimi karşılaştırdığımızda ilişkiler belirginleşmektedir. Toplam yatırımların içindeki payı daha öncede belirttiğimiz gibi oldukça önemli bir payı vardır. Teşvik kredilerinin kullanımında azalma olan yıllarda GSYYH negatif değerler taşımaktadır.

Tablo 1 : 1993-95 yılları arası toplam yatırımların GSYYH'ya etkileri

Yıllar		Toplam	Toplam Tüketim	GSYYH Yatırım	Teşvik Kredisi tutarı (toplam MilyarTL)
1993	I	4,6	4,4	5,6	
	II	9,1	9,7	10,6	
	III	5,2	7,2	5,2	
	IV	6,3	9,0	9,7	229,247
1994	I	4,3	0,9	4,3	
	II	-7,5	-14,1	-9,6	
	III	-5,0	-13,0	-6,2	
	IV	-6,0	-8,5	-5,5	208,862
1995	I	-3,6	-15,1	-1,5	
	II	12,5	14,2	13,5	
	III	28,6	11,1	9,6	
	IV	-10,5	22,1	6,4	487,011

Kaynak : HDTM,Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler, Nisan, 1996, s.13.

1993-1995 yılları arasında verilen teşvik kredilerine bakıldığında, 1993'te 229,247 1994'te 208,862 ve 1995'te ise 487,011 Milyar olduğu görülebilir (HDTM 1996 yılı Faaliyet Raporu). Teşvik kredilerinin artışı ile toplam yatırımların artışı paralellik taşımaktadır. GSYYH'da azalmaların olduğu dönemlerde de teşvik kredilerinin azaldığını görmek mümkündür. Örneğin 1994 yılını 1993'e oranladığımızda (1994/1993) çıkan değer -8.7'dir.1991-95 yılları arası GSYYH ile Gayri Safi Sermaye Yatırımları (GSSY) genel olarak aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 2 : 1991-95 yılları arası GSYYH

Yıllar	GSYYH	GSSY (Değişim %)
1991	1,1	5,4
1992	6,4	6,1
1993	5,9	4,9
1994	-3,2	-38,8
1995	6,2	5,9

Kaynak : HDTM,Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler, Nisan, 1996, s.21.

Toplam tüketim ve yatırım arasındaki ilişkilere bakıldığında azalmaların olduğunda kredilerinde azaldığı görülebilir.

6.2 Teşvik Kredilerinin İstihdama Etkileri

Teşvik kredileri ile finanse edilen yatırım projeleri doğal olarak istihdamı da beraberinde getirecektir. Ülkemizin temel sorunlarından birini de istihdam olduğu söylenebilir. İşsizlik sorunun çözümlerinden ilk akla gelen iş olanaklarının yaratılmasıdır. Yatırımların artması ve azalması nedeniyle istihdam oranları da etkilenmektedir. Katma değer artışları ile tasarruf ve yatırım eşitliği sağlanacaktır. Kredilerin veriliş miktarlarına bakıldığında istihdam miktarında dalgalanmalar saptanmaktadır.

Tablo 3 : 1992-95 yılları arası teşvik kredileri ile finanse edilen yatırımlardaki istihdam miktarı.

Yıllar	İstihdam miktarı	Kullanılan teşvik kredisi tutarı
1992	116 025	51,230 072
1993	197 877	228.811 996
1994	97 516	208,861 728
1995	376 113	2 187,011 785

Kaynak : D.P.T. Temel Ekonomik Göstergeler, Aralık,1996, s.49.

Yukarıdaki tabloya baktığımızda 1993 yılında bir önceki yıla göre büyük bir azalış gözlenmektedir. 1994 yılındaki duraklamanın en büyük etkileri, ekonomimizde önemli bir yer tutan 5 Nisan Kararları'ndan kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte kredi tutarının azaldığı yılda istihdam miktarında da azalmalar olduğu gözlenebilir.

6.3. Teşvik Kredilerinin İşletmelere Etkileri

Teşvik kredilerinin işletmelere iki aşamada etkili olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi işletmelerin kuruluş aşamalarında, ikincisi de işletme döneminde yarattığı etkidir. (Francis, 1991, s. 187).

Krediler genel olarak ;

- net işletme sermayesine,
- kar dağıtım payına,
- brüt kara ve
- vergi yüküne olumlu etkileri olmaktadır. Bununla birlikte yatırım üretkenliği yaratarak, katma değerde artışlar olur.

İşletmelerin kuruluş dönemlerinde;

- arsa bedeli,
- bina ve inşaat giderleri,
- ipotek giderleri,
- gümrük bağışıklığı,
- yatırım indirimi,
- yerli makine ve teçhizat alımı,
- istihdam,
- öz kaynak gereksinimi, açısından olumlu katkıları olacaktır. İşletmelerin kuruluşlarında istihdam ve öz kaynak dışındaki etkileşimler, kredi ile verilen kolaylıklar nedeniyle maliyetler azaltılmaktadır.

İşletme döneminde ise aşağıdaki etkileri yaratmaktadır.

- İşçilik ve personel giderleri,

İşletmelerin kuruluşundan itibaren ilk üç yıl içinde zorunlu tasarrufların işveren payının tümü ve SSK primlerinin işveren payının % 50'si devlet tarafından yatırımcı adına karşılanmaktadır.

- Enerji ve yakıt giderleri,

İşletmelerin kuruluşlarını izleyen üç yıl içinde enerji ve yakıt giderlerinin %30'u devlet tarafından karşılanmaktadır.

- Vergiye etkileri,

Teşvik kredileri ile finanse edilen işletmeler, vergi iadelerinden ve indirimlerinden yararlanmalarından dolayı az vergi vermektedirler. Örneğin; teşvikli kredilerle finanse edilen A. Aş.'nin 1995 yılı kazancı 10.000.000.000 TL. ve yatırım indirim oranı da % 50 olsun. A. Aş.'nin izleyen yıldaki kurumlar vergisi matrahı 5.000.000.000 TL. olacaktır. Eğer yatırım indiriminden yararlanmasadı 10.000.000.000 TL.vergi matrahı bildirmesi gerekmektedir.

Kalkınmada öncelikli yörelerde işletmenin üretime geçişinden itibaren alt yapı ve Katma Değer Vergisi (KDV) ödemelerinde kolaylıklar tanınmıştır. Ülkemizin aynı sektöründe ve aynı miktarda bir başka yörede yatırım yapan işletmeye aynı kolaylıklar sağlanmamaktadır. KDV'nin getirdiği sorumluluk işletmenin finansal kararlarını etkiler (Pitt ve Francis,1991,s.187).

- Faiz ödemelerine etkileri,

Yatırımın karlılığı üzerinde faiz faktörünün büyük etkisi olduğu bilinmektedir. Faizlerin yüksek olması işletmeden daha fazla kaynağın işletme dışına çıkmasına neden olur. Yatırım maliyetini faiz ve vergi oranları direkt etkiler (Horne,1990,s.104). Özendirme kredilerinin faiz tutarları, diğer tür kredilere göre oldukça düşüktür. Borç maliyeti düşük olunca ödemeler de az olacaktır. Yatırım projelerinde, yatırım devresi faizleri, fiziksel duran sermaye içine girmektedir. Faiz giderlerinin yüksek olması yatırım isteksizliği yaratır (Giray,1993,s.105). Özendirme kredilerinin faiz oranları diğer kredilere oranla çok düşüktür. İşletme faaliyetlerinin dış kaynakla finanse edilmesi durumunda, sağlanan sermayenin maliyeti uygulanan belirli bir oranla uygun olarak hesaplanan faiz giderleri ile dış kaynağın bulunması sırasında ortaya çıkan diğer giderlerin hesaplamaya dahil edilmesi gerekir (Berk, 1995,s.329).

- Net işletme sermayesine etkileri,

Net işletme sermayesi bir firmanın borç ödeme gücünü belirten önemli göstergelerden biridir. Net işletme sermayesinin yeterliliği , net işletme tutarından çok, cari oranla, diğer bir deyişle dönen varlıkların kısa süreli borçlara oranı ile ölçülür (Akgüç, 1990,s.200).

Bilindiği gibi teşvik kredileri orta ve uzun dönemli kredi kapsamında değerlendirilmektedir. İşletmelerin çalışma sermayelerine etki eden kısa süreli borçlardır. İşletme sermayesi hesaplanırken, işçilik giderleri ve hammadde alımları göz önüne alınır. Daha önce belirttiğimiz gibi işçilik maliyetleri kredi kapsamına girdiğinden üç yıl maliyetleri düşürmektedir.

- Nakit bütçesine etkileri

İşletmelerin kısa süreli karar almalarında nakit bütçeleri önemli etki yapar. Özellikle alacak ve stok politikaları nakit bütçe ile direkt ilişkilidir. Buna bağlı olarak nakit girişi ,çalışanlara ücret ödenmesi, yatırım fonu, hammadde alımlarını ve alıcılara uygun borçlanmayı içerir (Herold ve Smith,1990,s.132).

- Enflasyon açısından etkileri,

Bilindiği gibi enflasyon oranının yüksek oluşu yatırım isteksizliği yarattığı gibi fiktif karların oluşmasına da neden olur.Enflasyon oranı faiz açısından önemli etki yaratır. Eğer faiz oranı enflasyon oranının altında ise işletmelere kaldıraç etkisi yapar. Örneğin kredinin faizi % 35 ve enflasyon oranı ise % 60 ise;

İb= % 35 -% 60 = -% 25 olacaktır. Yani kredinin maliyeti enflasyonun altında olduğu için işletme enflasyon nedeniyle karlı olacaktır.

- Temettü politikasına etkileri,

Bir işletmenin kar durumunun hesaplanması için sermaye yapısının önemi büyüktür. İşletmenin finanslanma şekli dağıtılacak karı etkiler. Çünkü net karın belirlenmesi faiz ve vergilerin ödenmesinden sonra yapılmaktadır. Temettü politikasının belirlenmesi ,işletmeye ait bir karar olmasına rağmen kar miktarının artması işletmenin daha fazla temettü dağıtması mümkün olacaktır.

Temettü miktarındaki artış hisse senetlerinin fiyatlarını etkiler ve işletme için yeni yatırım fırsatları yaratır (Solomon, 1989,s.139).

İşletmelerin kuruluşundan sonra sermaye piyasasına çıkışları sermaye piyasasını da etkileyecektir. Henüz emekleme döneminde olan sermaye piyasamıza olumlu katkıları olacaktır. Temettü politikasının belirlenmesinde ve iç büyüme oranının saptanmasında işletmenin karlılığı etken olacaktır.

6.4. Teşvik Kredilerinin Genel Olarak Yatırımlara Etkileri

Teşvik kredileri ile finanslamanın işletmeleri etkileme biçimleri yukarıda anlatılmıştır. İşletmelerin kuruluş ve üretim dönemlerinde olumlu katkıları olduğu belirtilmiştir. Teşvik kredilerinin artış ve azalışı toplam yatırım miktarını doğrudan etkilemektedir. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının verilerine göre 1990-1994 yılları arasında 16 milyar dolar tutarında teşvik kredili yatırım yapılmıştır. 1980'den 1996'ya uzanan 16 yıl boyunca teşvikli sabit yatırımlar genellikle artış eğilimi göstermiştir. Fakat 1994 yılında ekonomik kriz ve döviz kurlarından dolayı bir düşüş trendi yaşanmıştır.1995 yılında 42 milyar dolarlık teşvik kredili yatırım gerçekleştirilmiştir. Yıllar itibarı ile bakılacak olursa kredilerin az kullanıldığı yıllarda yatırımların azaldığı söylenebilir.

Örneğin 1992-95 yılları arasy toplam yatırymlar içinde teşvik kredileri ile finanse edilen yatırım tutarları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 4 : 1992-95 yılları arası sabit sermaye yatırımları ile teşvik kredileri ile finanse edilen yatırım tutarları.

Yıllar	Toplam sabit sermaye yatırımları (Milyar TL)	Teşvik kredileri ile yapılan sabit sermaye yatırımları (Milyar TL)
1992	198,376	51,392
1993	484,588	229,247
1994	952,280	208,862
1995	3 258,016	2 187,011

Kaynak : DPT,Temel Ekonomik Göstergeler, Aralık 1996,s.34.

Yıllar arsındaki değişime baktığımızda 1993/92 2.4, 1994/93 1.96 1995/94 3.42'dir. Teşvik kredilerinin toplam yatırım içindeki payları da 1992'de % 29, 1993'te % 47, 1994'te %22 ve 1995'te ise % 67 olmuştur.

7. Sonuç

Yatırımların teşvik kredileri ile desteklenmesi toplam yatırım tutarını olumlu etkilediği söylenebilir. Örneğin; 1993-1995 yıllary arasy GSYYH içinde toplam tüketim ve yatırımların artış hızları farklılıklar göstermektedir.

Teşvik kredileri istihdam açısından da önemli bir etki yapmıştır. 1983-89 yılları arası ile 1993-95 yıllarını karşılaştığımızda önemli bir artışın olduğu gözlenmektedir. Teşvik kredilerinin azalması ile istihdamda da azalma olmaktadır.

En son 1996 yılı için verilen en az yatırım tutarı kalkınmada öncelikli yörelerde 6 milyar, diğer yörelerde 10 milyar olarak belirlenmiştir. Yatırımların teşvik kredilerinden yararlanabilmeleri için gerekli yatırım tutarı hemen hemen her yıl artmaktadır. Özellikle 1988 yılını 1989 yılına kıyaslarsak yatırım için gereken tutar % 50 artarken, yatırımların azalması beklenirken % 20 civarında, artış olmuştur. Çünkü yatırım projelerinin maliyeti, teşvikli kredilerle finanse edilince düşmektedir.

A B'ye girmek için çabaladığımız şu günlerde teşviklerin uygulanmasına farklı boyutlar kazandıracağı muhakkaktır. Şöyle ki; Roma Antlaşmasında AB ülkeleri arasında serbestlik ilkesi kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak devletin yatırımlara desteği kesin olarak engellenmiştir. Bu antlaşmaya göre, hayat seviyesinin düşüklüğünü ve işsizliğin önlenmesi için ekonomik kalkınmayı kolaylaştırıcı devlet yardımları ortaklığın iyi işlemesi ile bağdaşır kabul edilmektedir. Bununla birlikte sanayinin A B ile uygun rekabet koşullarında sanayinin devamını sürdürmek için gerekli olduğu muhakkaktır. Bölgesel dengesizliğin ortadan kaldırılması için bu desteğe gereksinim vardır. Mevcut olan olumsuzluk yerli sanayiciyi de etkilemektedir. Vergiden kaçınma yöntemiyle yatırımların kalkınmada öncelikli bölgelere kayması beklenmektedir. Aslında ekonominin doğal yapısında bunun böyle olması gerekir. Ama son yıllarda bunun tersine yöreden dışarıya bir akış söz konusu olmuştur. Bu akış hem sermaye hem de işgücü olarak gerçekleşmektedir. İşleyişin tersine olması için Güneydoğu Anadolu Projesi'nin bir an önce tamamlanıp hayata geçirilmesi gereklidir. GAP'ın işlerliğini yerine getirmesi ile buna bağlı alt ve yan sanayi dalları doğal olarak işleyişe başlayacaktır. Ekonomik gelişmeler sosyal yaşamı daha düzenli ve de dengeli hale getirecektir.

Ülkemizdeki bölgeler arası ekonomik ve sosyal sorunları aza indirmek için teşvik kredileri bir finansal zorunluluk olarak gözükmektedir. Aksi halde yatırımların belirli bölgelerde yoğunlaşmasının önüne geçilemeyecektir. Gelişmekte olan bölgelerde yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek için olumlu bir yöntemdir. Yıllardır yatırım paketleri adı ile alınmak istenen ekonomik önlemler biran önce yaşama geçirilmelidir. AB ile yapılan Gümrük Birliği anlaşması gereği 1999 yılı sonunda tüm teşvik önlemleri kaldırılacaktır. Bu nedenle sürenin çok iyi kullanılması ve yörenin sorunlarının çözümü için üzerinde ciddi olarak üzerinde durulması gerekir.

SUMMARY

According to the researches so far industry have become dense in some centers in most countries. The density creates new economic and social problems. Nevertheless it is difficult to use the current resources efficiently. The major problems don't appear only in the under-developed regions. Because of economic conditions immigration from under developed regions to highly industrialized regions has become inevitable.

Firstly our government has decided to minimize even eliminate the development level differences between the regions. For this reason the government has given priority to these regions in investments and monetary funds. But later on the aid given by the government to the private sector had an impact to improve the region. This financial aids

have been provided by means of **incentive credits**. This financial aids are given in two different ways, direct and indirect. In all of the investments, reducing of the cost of manufacturing and motivating the entrepreneur have been given much consideration.

To serve this purpose bank credits are given for long term and at low interest rate. The aim of incentive credits is to reduce the regional disharmony, unemployment and to enable the entrepreneurs to use the insufficient resources efficiently. These credits include direct and indirect aids. Tax exemptions are called indirect aids i.e.

Although the government tries hard to attract the private sector to these areas. It hasn't achieved a satisfactory result yet. If some state-owned institutions help these areas it will be beneficiary. The Chamber of Commerce should be admitted into incentive regulations. Nevertheless the transference of some organizations such as National Productivity Center, State Irrigation Agency, Village Affairs Agency, State Highway Agency and Turkish Radio and Television Agency will contribute to the development of the area.

The investment policy of the government should be put into practice as soon as possible. At the end of the 1999 "incentive credits" both in Turkey and Europe will be reduced to a minimum level. Because of this situation in the latest four years should be benefited from carefully. The subsidiary goods of domestic product should be given priority. These kind of products should be produced within the country. After the Customs Union Agreement the current situation should be evaluated carefully. Incentive credits should be distributed without delay to put an end to the immigration from east to west. When the incentive credits are put into practice. The economy of the regions will be animated. After the satisfactory results of investments have been taken, it will add positive contribution to the economy of the country positively. With the acceleration of incentive credits the private sector will transport its investments to these areas. In this way the differences between the regions will be eliminated. Social problems in the area will be lessened to such extent.

According to State Planning Organization data, the people who have been living in these regions have less per-capita income comparing to those who live in the cities. The economy of the less developed region should be improved until the year 2000.

But regulations should be brought into including Commercial Chambers and Professional Organizations. We believe that considering the suggestions of the Local Trade Chambers, new arrangements of this improvement should be put into practice with these arrangements. Most of the unwanted examples in the past will be put on end.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin. **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Avcıol Mat.İst.,1991.
- AKGÜÇ, Öztin. **Mali Tablolar Analizi**, Avcıol Matbaası, İstanbul,1990.
- BERK, Niyazi. **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1995.
- BİERMAN, Herold ve SMIDIT. Seymour : **Economic Analysis and Financing of Investment Projects**, Collier-Macmillan Limited, Londra,1990.
- DPT. **Temel Ekonomik Göstergeler**, Eylül 1995.
- European Investment Bank Annual Report** ,1992.
- FRANCIS, David Pitt. **Financial Management**, Londra,1991.
- GİRAY, Adil, **Proje Hazırlama ve Değerlendirme Yöntemleri**, Özkan Matbaası, Ankara,1993.
- GÖVEMLİ, Oktay. **Türkiye’de Yatırımların Özendirilmesindeki Gelişmeler**, Üçüncü İzmir İktisat Kongresi - Tebliğler, İzmir,1992,Cilt 1.
- YKV. **Avrupa Birliğin’de Özendirme Sistemi**, YKV No:127,İstanbul ,1994.
- İ T O . **Aylık Ekonamik Veriler**, Nisan.1996
- Nurkse, R. **Problems of Capital Pormation in Underdeveloped Countries**, çeviren,Y.Ülken, Menteş Kitabevi, İstanbul,1990.
- SARIASLAN, Halil **Yatırım Projelerinin Hazırlaması ve Değerlendirilmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara,1994.
- SMIDIT. Seymour. **Economic Analysis and Financing of Investment Projects**,Collier-Macmillan Limited, Londra,1990.
- SOLOMON, Ezra. **The Theory of Financial Management**, NewYork, 1989.
- TÜRKİYE KALKINMA BANKASI, **Sanayi Kredileri İlke ve Şartları**,1994.
- Yücel, İlhan ve Muammer Tekeoğlu ve Mustafa Mazlum, **Özel Kesim Yatırım İmkanları ve Yatırım Kararlarında Teşviklerin Etkinliği**, TOBB Yayını Ankara,1990.
- VAN HORNE, James ,C.**Financial Management and Policy**, Prentice Hall International, Inc.Londra, 1990.

ÖZGEÇMİŞ

1956 yılında Malatya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Malatya'da tamamladı. 1978 yılında Malatya Mustafa Kemal Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. İki yıl Malatya'da ilkokul öğretmenliği yaptı. 1980 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümünü bitirdi. 1988 yılında Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi lisans eğitimini tamamladı. 14 yıl beden eğitimi öğretmenliği yaptıktan sonra 1994 yılında Dünya Bankası'nın açtığı bir sınavla Mersin Üniversitesi Mersin Meslek Yüksek Okulu'na Öğretim Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl Dünya Bankası kanalıyla 7 aylık eğitimini Preston Central Lancashire University'de tamamladı. Aynı üniversitedeki Prof. Jhon Blake'le çalışarak birlikte İngiltere'de yayınlanan Company Accountant dergisinde makale yayınladı Evli ve iki çocuk babasıdır. İngilizce ve Almanca bilir.